

“SIROJ UL-MUSLIMIN” VA “ARBA’IN” ASARLARI DINIY-MA’RIFIY ASAR.

Farg‘ona davlat universiteti
o‘zbek tili yo‘nalishi
23.90 A guruh talabasi
Sotvoldiyeva Xumora

ANNOTATSIYA

Mazkur maqola “Siroj ul-muslimin” va “Arba’in” asarlarini diniy-ma’rifiy kontekstda tahlil qiladi. Asarlarda islomiy ta’limotning asosiy tushunchalari, axloqiy qadriyatlar va musulmonlarning ruhiy hayotini yoritish usullari ko‘rib chiqilgan. Mualliflar tomonidan insonning ma’naviy kamoloti, ibodat va axloqiy odatlar, shuningdek, diniy bilimlarni kundalik hayotga tatbiq etish masalalari o‘rganilgan.

Maqolada asarlarning mazmuni, ularning o‘quvchi va jamiyatdagi ahamiyati, diniy-ma’rifiy ta’limdagi o‘rni hamda musulmonlar uchun ma’naviy yo‘l-yo‘riq sifatidagi roli tahlil qilinadi. Shu bilan birga, asarlarning o‘zbek adabiyoti va diniy-ma’rifiy merosdagi o‘rni ham ko‘rsatib berilgan.

Kalit so‘zlar: Siroj ul-muslimin, Arba’in, Diniy-ma’rifiy asarlar, Islomiy ta’limot, Ma’naviy kamolot, Axloqiy qadriyatlar, Musulmonlar hayoti, Ibodat va odatlar, Ma’rifiy meros, Diniy ta’lim.

АННОТАЦИЯ

В данной статье анализируются произведения «Сирадж уль-Муслимин» и «Арбаин» в религиозно-воспитательском контексте. В произведениях рассматриваются основные понятия исламского учения, нравственные ценности и методы освещения духовной жизни мусульман. Авторы изучают вопросы духовного совершенства человека, поклонения и нравственных обычаев, а также применение религиозных знаний в повседневной жизни.

В статье анализируется содержание произведений, их значение для читателя и общества, их роль в религиозно-воспитательском образовании и их роль как духовного руководства для мусульман. Одновременно указывается место произведений в узбекской литературе и религиозно-воспитательском наследии.

Ключевые слова: Сирадж уль-Муслимин, Арбаин, Религиозно-воспитательные произведения, Исламское учение, Духовное совершенство, Нравственные ценности, Мусульманская жизнь, Поклонение и обычаи, Воспитательное наследие, Религиозное образование.

ANNOTATION

This article analyzes the works "Siraj ul-Muslimin" and "Arba'in" in a religious and educational context. The works examine the basic concepts of Islamic teachings, moral values, and methods of illuminating the spiritual life of Muslims. The authors study the issues of human spiritual perfection, worship and moral customs, as well as the application of religious knowledge to everyday life.

The article analyzes the content of the works, their importance for the reader and society, their role in religious and educational education, and their role as spiritual guidance for Muslims. At the same time, the place of the works in Uzbek literature and religious and educational heritage is also indicated.

Key words: Siraj ul-Muslimin, Arba'in, Religious and educational works, Islamic teachings, Spiritual perfection, Moral values, Muslim life, Worship and customs, Educational heritage, Religious education.

KIRISH

Diniy-ma'rifiy adabiyotlar musulmon jamiyatida axloqiy tarbiya, imon va taqvo masalalarini shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Shu jumladan, "Siroj ul-Muslimin" va "Arba'in" asarlari bu sohada alohida ahamiyatga ega. Ular diniy bilimni yoritish bilan birga, insoniy fazilatlar va axloqiy qadriyatlarni tarbiyalashga xizmat qiladi.

Bu asarlar musulmonlar orasida ilmiy va ma'rifiy meros sifatida keng tarqalgan va ularning ta'limiy, tarbiyaviy ahamiyati bugungi kunda ham saqlanib qolgan.

“Siroj ul-Muslimin” asari Tarixi va muallifi “Siroj ul-Muslimin” arab tilida yozilgan diniy-ma’rifiy asar bo‘lib, ko‘plab musulmon olimlar tomonidan tan olingan.

Asar maqsadi: musulmonlarni iymon, ibodat, axloq va jamiyatdagi mas’uliyatlar haqida chuqur ma’rifiy yo‘l-yo‘riqlar bilan tanishtirish.

Muallifning ismi ko‘plab manbalarda zikr qilingan, ammo aniq mualliflik haqida turlicha fikrlar mavjud.

Mazmuni Asar iymonning asosiy qoidalari, namoz, ro‘za, zakot va hajj kabi ibodatlarni tushuntiradi.

Axloqiy tarbiya, halollik, sabr-toqat, mehr-shafqat kabi insoniy fazilatlarni shakllantirishga katta e’tibor qaratadi.

Muallif kundalik hayotda musulmonning qanday amallarni bajarishi kerakligini misollar bilan bayon etadi.

Xususiyatlari va ahamiyati Har bir bobda o‘quvchi uchun tushunarli va sodda til ishlatilgan.

Asar ko‘p vaqt mobaynida musulmon jamoalari orasida ma’rifiy va tarbiyaviy qo‘llanma sifatida xizmat qilgan.

Pedagogik ahamiyati: yosh avlodni diniy bilim va axloqiy qadriyatlar bilan tarbiyalashda qo‘llaniladi.

“Arba’in” asari Tarixi va muallifi “Arba’in” arabcha so‘z bo‘lib, “qirq” degan ma’noni bildiradi.

Asar 40 hadisi jamlagan bo‘lib, ularni sharh bilan birga taqdim etadi.

Mashhur olimlar tomonidan hadislarni tushuntirish va ularning hayotdagi ahamiyatini ko‘rsatish maqsadida tuzilgan.

Mazmuni Asarda 40 ta muhim hadislar keltirilgan, ular iymon, ibodat, axloq va odob qoidalarini yoritadi.

Har bir hadis sharh va izoh bilan birga berilgan, shuning uchun o‘quvchi nafaqat hadisni biladi, balki uning hayotiy ahamiyatini ham tushunadi.

Hadislar musulmonlarning kundalik hayotini yaxshilash, jamiyatdagi munosabatlarni to‘g‘rilashga qaratilgan.

Xususiyatlari va ahamiyati “Arba’in” qisqa, sodda va tushunarli shaklda yozilgan, shuning uchun oson yod olish mumkin.

Asar nafaqat olimlar, balki oddiy musulmonlar uchun ham ma’rifiy qo‘llanma hisoblanadi.

Pedagogik ahamiyati: diniy ta’lim va axloqiy tarbiya jarayonida asosiy manba sifatida foydalaniladi.

Asarlarning umumiy ahamiyati Diniy-ma’rifiy ahamiyat: Iymon va axloqiy qadriyatlarni shakllantirishda muhim manba.

Ta’limiy ahamiyat: Maktabgacha, boshlang‘ich va maktab yoshidagi bolalarga axloqiy va diniy tarbiya berishda qo‘llaniladi.

Tarixiy meros: Arab va musulmon olimlarining diniy-ma’rifiy fikrlari bilan tanishish imkonini beradi.

Axloqiy tarbiya: Adolat, halollik, mehr-shafqat, sabr-toqat kabi fazilatlarni shakllantiradi.

Ha, "Siroj ul-Muslimin" va "Arba'in" asarlari diniy-ma'rifiy xarakterga ega, chunki ular islom qadriyatlari, axloqiy-tarbiyaviy masalalar, hadislar tarjimalari va diniy tushunchalarni o'zida jamlagan bo'lib, ayniqsa, Alisher Navoiyning diniy-tasavvufiy dunyoqarashini aks ettiruvchi muhim asarlardir.

Siroj ul-Muslimin: "Muslimonlar chirog'i" degan ma'noni anglatadi va asosan, islomiy aqidalar, ibodatlar, axloqiy-tarbiyaviy qoidalar va dinning mohiyatini tushuntirishga qaratilgan, o'zbek tilidagi diniy-axloqiy yo'nalishdagi muhim asarlardan biridir.

Arba'in: "Qirq" (40) soniga bag'ishlangan bo'lib, bu asarda 40 ta hadisning she'riy tarjimai va izohi berilgan, bu ham islom qadriyatlari va payg'ambarimiz Muhammad (s.a.v.) hadislarining targ'iboti bilan bog'liqdir.

Islomiy ma’rifiy adabiyotlar jamiyatning diniy va axloqiy hayotini shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi. Shu jumladan, “Siroj ul-Muslimin” va “Arba’in” asarlari diniy-ta’limiy va tarbiyaviy vazifani bajaruvchi asarlar sifatida qadrlanadi.

Bu asarlar musulmonlarni nafaqat ibodatni bajarishga, balki hayotdagi axloqiy qadriyatlarni anglab, ularga amal qilishga yo‘naltiradi. Shu bilan birga, ular madaniy va

tarixiy jihatdan ham qimmatli manba sifatida qaraladi, chunki asarlar jamiyatdagi axloqiy va diniy qadriyatlarning shakllanishiga ta'sir qilgan.

“Siroj ul-Muslimin” asari Tarixi va yaratilish konteksti Asar XIV–XV asrlarda musulmon olimlari tomonidan iymon va axloqiy tarbiya yo‘nalishida yozilgan deb hisoblanadi.

“Siroj ul-Muslimin” nomi “Musulmonlarning chirog‘i” degan ma’noni bildiradi va bu asar orqali musulmonlar o‘z hayotlarini nur bilan to‘ldirishlari maqsad qilingan.

Asar ayniqsa yoshlarni diniy bilim bilan tanishtirish va ularni axloqiy fazilatlar bilan tarbiyalashga qaratilgan.

Mazmuni va tarkibi Asarda iymonning asosiy tamoyillari, ibodatlar, axloqiy qoidalar va jamiyatdagi mas’uliyatlar batafsil yoritilgan.

Muallif hayotiy misollar orqali axloqiy vazifalarni tushuntiradi, masalan, halollik, mehr-shafqat, sabr-toqat va adolat.

Asar shuningdek, musulmonning kundalik hayotida uchraydigan qiyinchiliklarni qanday yengish bo‘yicha maslahatlar beradi.

Pedagogik va ijtimoiy ahamiyati Yosh avlodni diniy bilim bilan tanishtirish va axloqiy fazilatlarni shakllantirishda qo‘llaniladi.

Jamiyatdagi axloqiy madaniyatni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Asar ko‘p musulmon olimlari tomonidan talabalarga tavsiya qilinib, diniy ta’lim jarayonida qo‘llanadi.

“Arba’in” asari Tarixi va yaratilish maqsadi “Arba’in” arab tilida “qirq” degan ma’noni bildiradi va asar 40 ta muhim hadisni jamlagan.

Asarning muallifi mashhur hadisshunos olim bo‘lib, uning maqsadi o‘quvchilarga asosiy diniy qadriyatlarni qisqa va yodlash oson shaklda yetkazishdir.

Asar dastlab ilmiy markazlarda talaba va talabalar orasida qo‘llanilgan, so‘ngra keng musulmon jamoalariga tarqalgan.

XULOSA

“Siroj ul-Muslimin” va “Arba’in” asarlari musulmon jamiyatida diniy-ma’rifiy meros sifatida muhim o‘rin tutadi. Ular iymon, ibodat, axloqiy qadriyatlar va jamiyatdagi

mas'uliyatlarni yoritish orqali o'quvchilarni nafaqat diniy bilim bilan tanishtiradi, balki ularni axloqiy tarbiya va hayotiy fazilatlarni shakllantirishga yo'naltiradi.

“Siroj ul-Muslimin” asari iymon va ibodat qoidolari, axloqiy fazilatlar va kundalik hayotiy mas'uliyatlarni tushuntirsa, “Arba'in” asari 40 ta muhim hadis orqali o'quvchilarga diniy va axloqiy qadriyatlarni sodda va amaliy shaklda yetkazadi.

Har ikki asar pedagogik va tarbiyaviy ahamiyatga ega bo'lib, yosh avlodni diniy bilim bilan tanishtirish, jamiyatdagi axloqiy madaniyatni rivojlantirish va ijtimoiy munosabatlarni yaxshilashda samarali vosita hisoblanadi. Shu jihatlari bilan ular zamonaviy ta'lim va ma'rifiy jarayonda ham dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Diniy ta'limda asosiy manba sifatida ishlatiladi, ayniqsa boshlang'ich va o'rta yoshdagi o'quvchilar uchun.

Jamiyatda axloqiy madaniyatni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Asarlarning o'ziga xos jihatlari va zamonaviy ahamiyati Diniy ta'limda qo'llanilishi: Har ikki asar musulmonlarni diniy bilim bilan tanishtirish, ibodat va axloqiy fazilatlarni o'rgatishda qo'llaniladi.

Tarixiy meros: Arab va musulmon olimlarining diniy-ma'rifiy fikrlari bilan tanishish imkonini beradi.

Mazmuni va sharhlari 40 hadis turli mavzularda: iymon, axloq, ibodat va odob qoidalarini yoritadi.

Har bir hadis hayotiy izohlar bilan berilgan, shuning uchun o'quvchi nafaqat hadisni biladi, balki uning amaliy ahamiyatini ham tushunadi.

Asarda odamlararo munosabatlar, mehr-shafqat, sabr va adolat mavzulari alohida ta'kidlangan.

Ilmiy va tarbiyaviy ahamiyati Asar qisqa va sodda shaklda yozilgani uchun yodlash va amalda qo'llash oson.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Navoi, A. – Siroj ul-Muslimin, Toshkent, 2019.
2. Navoi, A. – Arba'in (Qirq hadis), Toshkent, 2020.

3. Hamrayeva, N. – “Siroj ul-Muslimin asarida ro‘za va ibodat qoidolari”, ilmiy maqola, 2021.
4. Kenjaboy Mirzo qizi, G. – “Siroj ul-Muslimin va Arba’in asarlarida axloqiy tarbiya masalalari”, ilmiy maqola, 2022.
5. Eshniyazova, M. – Siroj ul-Muslimin va Arba’in asarlarida diniy-ma’rifiy tahlil, Samarqand, 2020.
6. Yusupova, D. – Alisher Navoiyning diniy va tasavvufiy asarlari, Toshkent, 2018.
7. Al-Buxoriy, I. – Sahih al-Buxoriy, Toshkent, 2017.
8. Ubaydulloh ibn Mas’ud – Muxtasarul viqoya, Buxoro, 2016.
9. Shayx Abdulaziz Mansur – Qur’oni Karim ma’nolari va tafsiri, Toshkent, 2019.
10. Marg‘inoniy, B. – Hidoya, Toshkent, 2018.
11. Ergashev, K. – “The problems of history of creation of Alisher Navoi’s works”, ilmiy maqola, 2022.
12. O‘zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi – “Siroj ul-Muslimin va Arba’in asarlarida iymon va axloq”, ilmiy nashr, 2021.
13. Wikipedia – Ali-Shir Nava’i, onlayn ma’lumot, 2023.
14. Interoncof Journal – “Siroj ul-Muslimin asarida tahorat va ibodatlar sharhi”, ilmiy maqola, 2022.
15. IMRAS Journal – “Siroj ul-Muslimin va Arba’in asarlarida fiqhiy va axloqiy masalalar”, ilmiy maqola, 2021.